

From Library to Resource Center*Jutharat Pas*

Reviews the change in attitudes on the utilization of campus libraries. Notes that resources of campus libraries have been inadequately utilized in the instructional effort of colleges and universities. The significant role of resource center in teaching and learning processes in college and university is emphasized. Reports on experiences and knowledge gained from the training and observation visits to resource centers in the United States and Great Britain. Cites activities of Professional Resource Center (PRC) of Regional Educational Material Center, Michigan. Distinguishes the organizations of Center of Educational Resources (University Library and Media Services) of Michigan University into three types of services: Technical Services, Public Services, and Media Services. Relates the activity and administration of the Center of Educational Resources to the work of Academic Resource Center of Chulalongkorn University.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากห้องสมุดไปสู่ศูนย์วิทยาการ

อุทาร์ตัน แพส

เป็นที่ตระหนักกันทั่วไป ในปัจจุบันแล้วว่ามหาวิทยาลัยจะประสบผลสำเร็จหรือไม่นั้น ต้องดูจากคุณภาพของการสอน คุณภาพของผลผลิต คือบัณฑิตนั่นเอง มหาวิทยาลัยจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่จะทำให้นิสิตได้เรียนรู้ไปในทางที่ต้องการ การเรียนรู้ต้องประกอบไปด้วย ความสามารถในการเรียน ความต้องการที่จะเรียน และวิธีการเรียนการสอน การเรียนการสอนในปัจจุบันก็แปรเปลี่ยนไปจากรูปเดิมที่เข้าฟังแต่คำบรรยายอย่างเดียว โดยมีการประกอบกิจกรรมการเรียนด้วยตนเอง และใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาเข้าช่วย เช่น มีการใช้เทปบันทึกภาพ วัสดุโสตทัศนศึกษาประเภทต่าง ๆ โทรทัศน์วงจรปิด เป็นต้น แหล่งวิชาการที่จะสนองความต้องการของผู้ใช้ในด้านนี้ก็คือ ห้องสมุดในรูปแบบใหม่ ไม่ใช่ห้องสมุดแบบเดิมที่มีแต่สิ่งพิมพ์เท่านั้น มโนทัศน์ในการเปลี่ยนรูปของห้องสมุดในระดับอุดมศึกษาให้เป็นแบบ Learning Resource Center นั้น เริ่มพัฒนามาไม่นานนี้เอง ผู้เขียนขอยกข้อความตอนหนึ่งของรายงานที่ชื่อว่า The Fourth Revolution (1972) ของ Carnegie Commission ที่ว่า

Efforts to the libraries from the restraints of a totally print oriented mission have been underway for many years. The advent of electronic media and new interests in instructional technology have reinforced this interest. One of the main reasons for change in attitudes on this subject on the nation's campuses have been a realization that resources of campus libraries (now frequently called information centers or learning resource centers) have been inadequately utilized in the instructional effort of colleges and universities.¹

ห้องสมุดในรูปแบบใหม่นี้จะต้องมี โสตทัศนวัสดุ (software) ได้แก่ เทป ไม่ว่าจะเป็นเทปม้วน เทปตลับ เทปบันทึกภาพ วัสดุย่อส่วน เช่น ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช ไมโครคาร์ด

อุทาร์ตัน แพส ค.บ., อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) อาจารย์ ภาควิชาสารนิเทศศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Dwight F. Burlingame, Dennis C. Fields, and Anthony C. Schulzetenberg, *The College Learning Resource Center*. (Littleton, Colo., 1978), pp. 25-26.

ชุดการสอนภาพยนตร์ เป็นต้น จะต้องมี เครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องฉาย เครื่องเสียง (hardware) เพิ่มขึ้นจากสิ่งพิมพ์ ห้องสมุดรูปใหม่นั้นจะต้องเป็นแบบ Library-Media Center หรืออาจจะเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปมากมาย เช่น Instructional Material Center, Library-Audio-Visual Section, Educational Material Center, Learning Resource Center, Academic Resource Center เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะใช้ชื่ออย่างไรก็ตามบทบาทของหน่วยงานนี้คือ “หน่วยงานที่ให้บริการทางวิชาการ” ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ หรือมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผู้เขียน ได้มีโอกาส ไปศึกษาดูงาน ในการจัดงานด้านศูนย์วิทยากร ในประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า ลักษณะงานของศูนย์นี้คือ รวมงานของหน่วยงานซึ่งให้บริการทางวิชาการ สองหน่วยงานใหญ่เข้าด้วยกัน คือ ห้องสมุด และศูนย์โสตทัศนวัสดุ เขาจะมุ่งถึงการให้บริการแก่ผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดการวางแผนการทำงานประสานกันอย่างดี ลดการซ้ำซ้อนในตำบล บุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์ จะขอยกตัวอย่าง Professional Resource Center (PRC) ของ Regional Education Material Center (REMC) ของ County ต่าง ๆ ให้รัฐมิชิแกน PRC แต่ละแห่งจะให้บริการทางด้านห้องสมุดและสื่อการสอนในเขตการศึกษาของตน เป็นแหล่งวิทยากรที่สมบูรณ์ที่สุด มีระบบการบริหารที่ดีมุ่งถึงประสิทธิภาพในการให้บริการ PRC ประกอบด้วยหน่วยบริการทางวิชาการ ได้แก่ ห้องสมุด ห้องสมุดฟิล์มภาพยนตร์ ห้องปฏิบัติการหลักสูตร หน่วยโสตทัศนศึกษา หน่วยผลิตสื่อการสอน หน่วยพัฒนาการสอน โรงพิมพ์ ธนาคารวิทยากร (Human Resource Bank) ได้แก่กลุ่มบุคลากรที่ให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการ อาทิเช่นที่ปรึกษาทางด้านหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญการใช้วัสดุการศึกษาพิเศษ เป็นต้น มีข้อสังเกตอย่างหนึ่ง คือเขาจะไม่มีศูนย์เอกสาร มีแต่นักเอกสารสนเทศ และบรรณารักษ์ปฏิบัติงานทางด้านเอกสารสนเทศ ได้แก่ การค้นหาข้อสนเทศ (Information Retrieval) การแพร่ข้อสนเทศ (Information Dissemination) การที่เขาไม่แยกหน่วยงานว่าเป็นห้องสมุด เป็นศูนย์เอกสารนั้น เพราะเขาเห็นว่าไม่สามารถที่จะขีดเส้นแบ่งขอบเขตหน้าที่ของหน่วยงานสองหน่วยออกจากกันได้ เพราะลักษณะงานที่ปฏิบัติกัน คล้ายคลึงกันมาก เช่น ทำตวรรษนี้ค้นเรื่อง ทำสาระสังเขป ในรายงานของ Carnegie Commission เอง ก็ยังใช้คำ 2 คำ คือ Information Center หรือ Learning Resource Center แทนคำว่าห้องสมุดแบบเก่า ความคิดของผู้เขียนมีความเห็นด้วย และใครที่จะขอเสนอต่อผู้บริหารสถาบันวิทยบริการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้มีการทบทวนลักษณะงานของศูนย์เอกสาร ฯ และหอสมุดกลางอีกครั้ง เพื่อจัดการทำงานซ้ำซ้อน ต่างคนต่าง

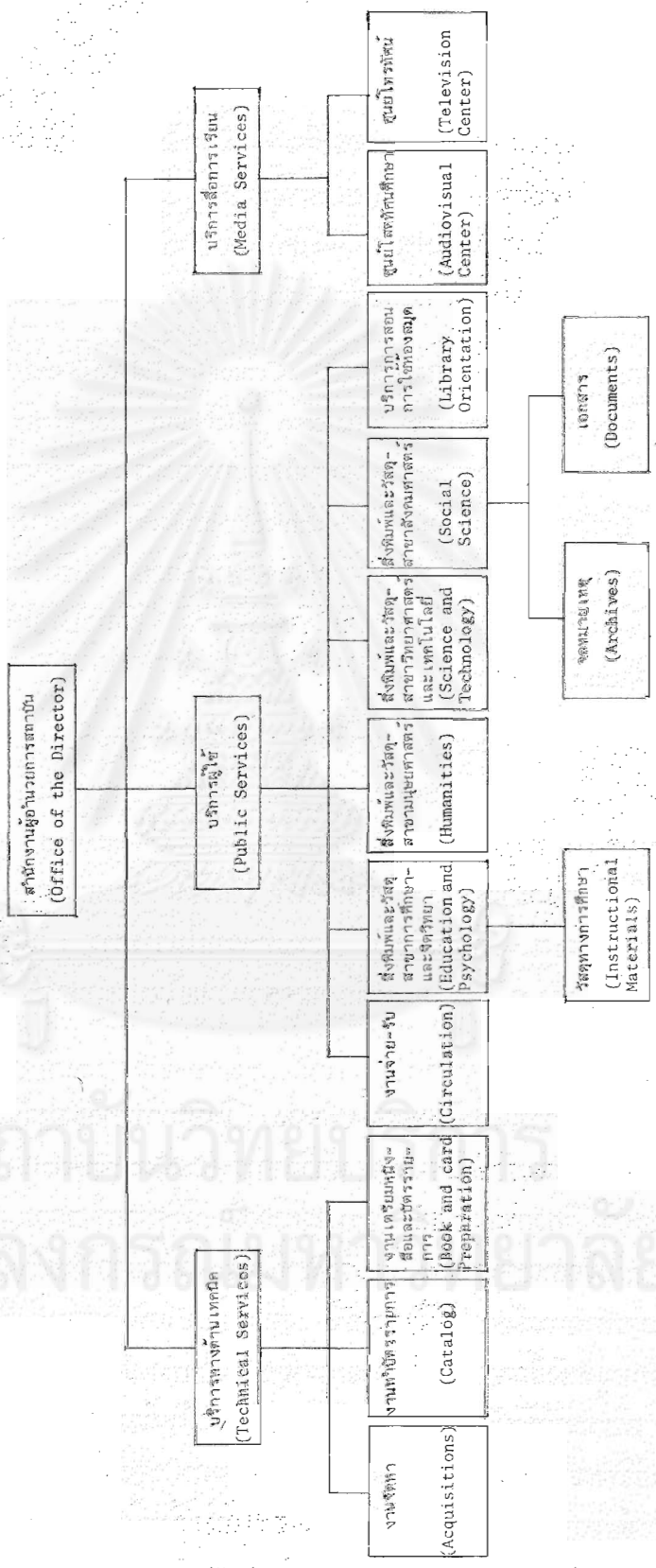
ให้บริการ (แบบเต็ม) เพื่อลดค่าใช้จ่ายและอื่น ๆ เมื่อทางมหาวิทยาลัยได้บูรณาการหน่วยบริการ 3 หน่วย คือ หน่วยโสตทัศนศึกษากลาง หอสมุดกลาง ศูนย์เอกสารประเทศไทยเข้าด้วยกันแล้ว ควรบูรณาการอย่างมีระบบทำงานประสานกันโดยไม่คิดว่ายังคงเป็นหอสมุดกลางหรือศูนย์เอกสาร จะต้องมุ่งในการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสำคัญ

จากการที่ได้ไปศึกษาดูงานการจัด Center of Educational Resources (University Library and Media Services) ของ Eastern Michigan University ผู้เขียนได้เห็นการแบ่งสายงานที่น่าสนใจ เขาจะแยกสายงานตามประเภทของบริการโดยแยกออกเป็นบริการหลัก 3 บริการ คือ บริการทางด้านเทคนิค (Technical Services) บริการผู้ใช้ (Public Services) บริการสื่อการสอน (Media Services) (ดูแผนภูมิประกอบ) บริการทางด้านเทคนิคเป็นงานที่ปฏิบัติกันอยู่ในศูนย์วิทยาการทุกแห่ง จะไม่ขอกล่าวถึง สำหรับงานที่สำคัญและน่าสนใจ คือ งานบริการผู้ใช้และบริการสื่อการสอน

งานบริการผู้ใช้จะแบ่งแยกหนังสือ และวัสดุการอ่านอื่น ๆ ออกตามสาขาวิชาใหญ่ ๆ คือ การศึกษาและจิตวิทยา มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศาสตร์ และยังเพิ่มหน่วยงานบริการการสอนการใช้ห้องสมุด (Library Orientation) ที่รับผิดชอบในด้านการสอน การใช้สิ่งพิมพ์และวัสดุต่าง ๆ ทั้งที่สอนในชั้นเรียน สอนเป็นกลุ่ม แนะนำเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งรวบรวมบรรณานุกรมหนังสือ และบทความในวารสาร ในเรื่องเกี่ยวกับการสอนการใช้ห้องสมุดประเภทต่าง ๆ หน่วยงานนี้ห้องสมุดส่วนใหญ่ในประเทศเรา ไม่ได้ดำเนินงานกันอย่างมีระบบ

ศูนย์วิทยาการและห้องสมุดหลายแห่ง ในมหาวิทยาลัยสหรัฐอเมริกาได้มีการแบ่งสายงานแบบนี้ และมีบรรณารักษ์ที่เรียกว่า นักวิชาการ (Subject specialist) คือ ผู้ที่ได้รับปริญญาสาขาวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ฯลฯ และปริญญาทางบรรณารักษศาสตร์ หรือสนเทศศาสตร์เป็นปริญญาที่สอง นักวิชาการเหล่านี้จะปฏิบัติงานในหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญในการทำสารสังเขป ทำครรถนิจ งานแปล งานจัดหมู่หนังสือ และทำบัตรรายการสำหรับงานจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการนี้เขาไม่ได้ทำเป็นล่ำเป็นสันอย่างของห้องสมุดในประเทศเรา เพราะเขาส่งบัตรรายการสำเร็จรูปมาใช้ ในต่างประเทศการหานักวิชาการเหล่านี้มาทำงานในศูนย์วิทยาการนั้น เป็นการยากเพราะสถานภาพของนักวิชาการบางแห่งมีสถานภาพเช่นเดียวกับอาจารย์ บางแห่งได้รับแต่งตั้งให้อยู่ในตำแหน่งเริ่มตั้งแต่อาจารย์ถึงตำแหน่งศาสตราจารย์

CENTER OF EDUCATIONAL RESOURCES
UNIVERSITY LIBRARY AND MEDIA SERVICES

แต่สำหรับมหาวิทยาลัยในประเทศเรานั้นบรรณารักษ์ส่วนมาก มิได้มีตำแหน่งอาจารย์หรือเทียบเท่าอาจารย์ บรรณารักษ์ถูกจัดเป็นบุคลากร สาย ข (บริการทางวิชาการ) ซึ่งมีข้อเสียเปรียบบุคลากรสาย ก (อาจารย์) อยู่มาก จึงเป็นการยากที่จะหานักวิชาการมาทำงานในศูนย์วิทยาการ ข้อนี้ควรได้รับการพิจารณาแก้ไข ตามแผนภูมิการบริหารของ Center of Educational Resources เขาจะจัดหน่วยจดหมายเหตุ และหน่วยเอกสาร เข้าไว้ในงานสิ่งพิมพ์และวัสดุสาขาสังคมศาสตร์เพราะหน่วยเอกสารนั้น ทำหน้าที่ค้นหาข้อมูลด้านสังคมศาสตร์ ไม่ได้จัดไว้เป็นหน่วยงานใหญ่

ฝ่ายบริการสื่อการสอนนั้น แบ่งออกเป็นหน่วยงาน 2 หน่วยงาน คือ หน่วยโสตทัศนศึกษา และหน่วยโทรทัศนศึกษา ทุกหน่วยงานมีการประสานงานการให้บริการอย่างมีระบบจึงทำให้การปฏิบัติงานของ Center of Educational Resources แห่งนี้มีประสิทธิภาพมาก น่าที่จะนำมาเป็นตัวอย่างของศูนย์วิทยาการในมหาวิทยาลัยในประเทศของเรา

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น มีที่มาจากคล้ายคลึงกับของ Center of Educational Resources ของ Eastern Michigan University มาก เพราะเขาก็เริ่มจากการบูรณาการหน่วยบริการสามหน่วย ของมหาวิทยาลัยเข้าด้วยกัน คือ ห้องสมุด ศูนย์โสตทัศนศึกษา และศูนย์โทรทัศนศึกษา ในขั้นต้นเขาได้กำหนดคณโนทัศน์ (concept) และโครงสร้าง (structure) ของหน่วยงานให้แจ่มชัด เพื่อจัดการซับซ้อนในการให้บริการ ซึ่งเขาก็ประสบผลสำเร็จตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ผู้เขียนเชื่อว่าสถาบันวิทยบริการของเรา นั้น คงจัดสายงานที่คำนึงถึงการให้บริการที่มีประสิทธิภาพเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับของ Center of Educational Resources

ระหว่างการดูงาน ผู้เขียนได้เห็นว่าเห็นสถาบันวิทยบริการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นแหล่งบริการทางวิชาการที่เท่าเทียมกับศูนย์วิทยาการในต่างประเทศ ซึ่งเปรียบพร้อมไปด้วยบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ มีวัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณภาพทันสมัย และเพียงพอกับความต้องการในปัจจุบัน และอนาคตอันใกล้ มีงบประมาณที่ได้สัดส่วนกับปริมาณงานและสำคัญที่สุด มีการจัดการที่มีประสิทธิภาพสมกับเป็นสถาบันที่เรียกว่า "หัวใจของการศึกษาในมหาวิทยาลัย"

ผู้เขียนปรารถนาจะเห็นความใฝ่ฝันนี้ เป็นความจริงในมหาวิทยาลัยของเรา